

1. Gellert Tamas, reporter&research
Jens von Schéele, redigering
Magnus Tingman, foto
Mårten Svanberg, research
Ulrica Larshamre, redaktör

2. Uppdrag Granskning, Sveriges Television

3. 19 september 2006

4. Sedan debatten om de sk apatiska barnen började har det framförts misstankar och påståenden om manipulation och simulering, från enskilda poliser till den förra migrationsministern Barbro Holmberg som bl a i riksdagen berättat om apatiska barn som "omedelbart" tillfrisknat i samband med avvisningar.

I maj 2006 publicerade regeringens kritiserade samordnare Marie Hessle sin andra delrapport, SOU 2006:49 som konstaterade att manipulation och simulering ingår bland de omständigheter som kan förklara apatin.

Denna utredning blev själva utgångspunkten för reportaget. Kunde det verkligen stämma att barn blivit manipulerade och förgiftade? Utredningen gav inga konkreta belägg och i samband med publiceringen lade polis i både Stockholm och Sundsvall ner utredningar om påstådda fall av manipulation.

Vi bestämde oss för att undersöka om det fanns några konkreta belagda fall av manipulation och samtidigt försöka titta närmare på det högljudda politiska spel som i flera års tid omgett frågan.

5. Vi följde två spår, dels att undersöka de många påståenden som florerat om manipulation, dels att identifiera aktörer och processer i det politiska spelet om de apatiska barnen.

Vi gick igenom utredarens, politikerns och medias rapportering om påstådda fall av manipulation. Nästa steg blev att kontakta det fåtal läkare, psykologer och poliser som påstod sig ha sett eller upplevt manipulation och följa upp vartenda fall. Vi nystade bakåt i varje kedja. Vi begärde ut journaler, sökte upp ombud och sjukvårdspersonal som arbetat med de aktuella fallen, vi pratade med några av de aktuella familjerna. I fall efter fall visade det sig att det saknades konkreta bevis och vi kunde visa att det hittills inte finns ett enda belagt fall av medveten manipulation och simulering. Vi följde också upp andra kontroversiella påståenden i Hessles utredning; att apatin är ett nytt fenomen som bara finns i Sverige. Vi sökte igenom SVTs och SRs arkiv och fann bl a en Rapportsändning om apatiska flyktingbarn från tidigt 90-tal. En genomgång av statliga utredningar och myndighetsrapporter visade flera fall där man nämnt flyktingbarn med apatiska syndrom. Sökningar i internationella tidskrifts- och medicinska databaser gav ett liknande resultat. Ganska snart visade det sig också att flera forskare och experter ansåg sig ha blivit felciterade i Hessles utredning, vi gick till källorna och intervjuade ett stort antal av de forskare/experterna som utredarna varit i kontakt med - eller undvikit.

Vad gäller det politiska spelet gick vi igenom samtliga riksdagsanföranden, utskottsförhör och annat material som berörde de apatiska barnen. Vi intervjuade politiker, tjänstemän och andra som varit involverade, vi följde hur frågan om de apatiska barnen var en timme ifrån att fälla den tidigare socialdemokratiska regeringen.

Vi började också gräva i omständigheterna kring de uppmärksammade polisanmälningarna mot apatiska barn i Stockholm och Sundsvall hösten 2005 som omgående blev ett slagträ i den offentliga debatten, med bl a uttalanden av folkhälsoministern Morgan Johansson. Vi kunde ganska snabbt identifiera den ledande roll som Migrationsverkets Annica Ring, uppmärksammad för att ha firat en avvisning av en svårt sjuk pojke med champagne, spelat. Intervjuer med personer i hennes och Hessles närhet, samt vissa dokument, pekade allt tydligare på ett samband mellan de två och i ett ganska sent skede fick vi fram ett antal mejl som visade hur Ring och Hessle gemensamt sökt efter fall av påstådd manipulation och lagt upp en mediestrategi för hur uppgifterna skulle läckas till media.

6. Vi gjorde ett stort antal intervjuer med läkare, psykiatriker, psykologer, poliser, vårdpersonal, politiker och personer som engagerat sig i frågan om de apatiska barnen. Vi gjorde noggranna sökningar i diverse tidnings- och medicinska databaser/arkiv och vi begärde ut ett stort antal handlingar från berörda myndigheter.

7. Efter att först ha tackat ja till en intervju ändrade sig Marie Hessle och hennes forskningsledare Nader Ahmadi och vägrade att svara på våra frågor. Det innebar vissa problem, men de dokument vi hade tillgång till och intervjuer med andra inblandade, var så pass omfattande att det gick att rekonstruera händelserna, t ex Hessles och Rings samarbete kring de uppmärksammade polisanmälningarna.

8. Reportern Gellert Tamas började arbeta med projektet i maj 2006. Han hade tidigare gjort reportage som berört de apatiska barnen och hade en del grundresearch att utgå ifrån. Researchern Mårten Svanberg gjorde punktsatser i början av projektet för att senare, under några veckor i augusti/september, arbeta heltid.

9. Reportaget väckte stor uppmärksamhet i media. Företrädare från flera partier krävde Hessles avgång. Socialstyrelsen påbörjade ett arbete med att se över sina råd angående vården av apatiska barn där man tidigare angett att manipulation förekommer. Miljöpartiet anmälde Barbro Holmberg till KU, bl a för att utröna hur mycket hon visste om Hessles inblandning i polisanmälningarna. Marie Hessle tillstod i samband med lämnandet av sin slutrapport, tvärt emot sina tidigare påståenden, att det inte finns några exempel på manipulation och simulering och att dessa omständigheter inte längre finns kvar "som någon förklaring" till apatin.

10. Förutom de ovan nämnda reaktionerna fick redaktionen ett stort antal mejl, mellan 300-400 stycken. Ett 40-tal av dessa kom från professionella inom vården, läkare, psykiatriker, sköterskor mm, med erfarenhet av att arbeta med de apatiska barnen och med något undantag var samtliga mycket positiva. De flesta reaktionerna från kolleger har varit positiva, reportaget nämndes flera gånger i Journalistens årliga enkät om årets avslöjande/viktigaste reportage.

11. Reportaget har anmälts till Granskningsnämnden.